

prvotno in originalno človekovo podoba ter potiskajo naša hrepenenja in naše sanje o lepem in dobrem v podzavest, kjer rijejo dalje in na koncu doživljajo mrakobne privide o neizbežni tragediji vsega človeškega. Predmetni svet je zdaj že zunaj njega in od vseh sestavin njegovega duševnega življenja je ostala samo še preteklost.

Ta pisateljeva mračna podoba sveta bi bila pravzaprav vse, kar je v romanu izpovednega. Vendar je že skoraj preveč pavšalna, da bi bila lahko prepričljiva, in ob branju se je težko znebiti vtisa, da je ta podoba bolj plod naravnega izgubljanja mladostnih idealov kot zrelega, utrjenega spoznanja. Za tako misel govori že dejstvo, da ta podoba vključuje le moralne človeške anomalije, ni pa usmerjena proti dejstvu konkretne zgodovinske situacije, kot se to često dogaja pri starejših in izkušenejših pisateljskih peresih.

Glavni poanti romana sta torej odpor do življenja, do takšnega, kakor se seveda kaže pisatelju, in strah pred smrtjo. Iz te nerazrešljive dileme pa Flisar ne vidi več izhoda in tako njegove podzavestne blodnje stalno begajo od enega absurda k drugemu. Na vsej relaciji med tema dvema strahovoma ni nobene svetle točke, ni več nobenega upanja, kvečjemu je tu še nekakšna hamletovska zavest stalne možnosti, da lahko človek vsak hip stopi s prvega na drugi breg. Z vsemi temi strahovi in dilemami Flisar gotovo izraža neko splošnejše sodobno naziranje, vendar pa bi bila gotovo upravičena tudi domneva, da je to naziranje potencirano do najbolj mračnih skrajnosti in da je bolj hoteno kot resnično doživeto.

Četudi novi Flisarjev roman, pri naša dosti snovi za čutenje in razmišljanje in četudi je napisan z nesporno izklesanim pisateljskim izra-

zom, pa vendar v končnem rezultatu ne dosega prejšnjega, Mrgolenja prahu. Medtem ko je pisatelj prej v glavnem le ostal na ravnini žive človeške stvarnosti in živega soočanja človeških vrednot, je v tem tekstu zašel v absolutno negacijo vsega in vrhu tega v ne ravno posrečeno oblikovno eksperimentiranje. In medtem ko se je prej s filozofskimi analizami poglobljal v dokaj bistvene življenjske antagonizme, se tukaj le še rešuje v beg, v čustveno, reagiranje in v fatalistično negiranje vsakega smisla po človeškem obstajanju. Škoda. Evald Flisar je toliko talentiran pisatelj, da mu res ne kaže prehitro priti do tistega konca, ko se težnja začne spreminjati v razvrednotenje in ko tudi umetniška moč lahko začne razvodenevati v goli artizem.

Jože Sifrer

CVETO PREŽELJ, OČI

Pesniška zbirka z naslovom OČI* mladega avtorja Cveta Prežlja predstavlja kot knjižni prvenec izredno lepo zaokroženo in kompozicijsko skladno celoto, ki priča o dovolj zreli umetniški zmogljivosti njenega ustvarjalca. Težišče v pričujoči knjigi zbrane poezije je osredotočeno v odnosu, ki ga ima pesnik glede na relacijo človek — svet. Res je sicer, da so izmed šestih ciklov, ki sestavljajo zbirko, kar trije v največji meri posvečeni spoznanju in doživljanju ljubezni, je vendar resnična moč Prežljeve poezije v delih zbirke, ki niso posvečeni zgolj ljubezenski motiviki. S tem ne bi hotel zanikati določenih kvalitet, ki jih imajo nekatere izmed njegovih ljubezenskih pesmi, posebno tiste, zbrane pod skupnim naslovom JELKE, kjer so čustveno bogata lju-

* Cveto Preželj, Oči. Mladinska knjiga, Ljubljana 1969.

bezenska doživetja kar najbolj iskreno in pristrčno izpovedana. Pa vendar učinkujejo te pesmi, da, celo najboljše med njimi, predvsem kot niz precej rahlih, čeprav skrbno ujetih in predstavljenih impresij, brez kakšne večje, bolj elementarne moči. Lepe so, polne domiselne metaforike, na katero je v največji meri vplivala poezija Federica Garcie Lorce, kar postane zlasti očitno v pesmih *Magnolije*, *Za zidom ni tvojih oči* in *Rdeče hiše* (vse iz že omenjenega cikla JELKE). Šibkejše, manj izrazite, manj polno zveneče in tudi manj pristne so pesmi, zbrane v razdelku PRIHAJANJE IN ODHAJANJE, med katerimi se je avtorju v glavnem posrečila edinole pesem *Elegija*, pa še pri tej bi bil pesnik storil bolje, ko bi jo bil končal že s stihom: »Blešči se poljub kot osamljeni cvet.« Daljša pesem z naslovom *Variacije*, ki sama zase v bistvu zaključuje z ljubezensko motiviko obarvani del zbirke, je

preveč neenotna, da bi njena izpoved lahko zazvenela prepričljivo, ubrano in neposredno, sam konec pesmi pa je celo prav banalen: »Blizu si. Cutim te. Globoko dihaš. / ... / In nebo sanja o mnogoterih stvarstvih, / ki jih svetloba obudi v življenje.«

Vendar, kot sem že omenil, najpomembnejše v pričujoči knjigi pesmi je stališče, s katerega podaja pesnik svoja spoznanja o odnosih med človekom-posameznikom in svetom v celoti. Svoj lastni odnos izredno jasno prikaže že v skupini pesmi z naslovom *Molitve*, v uvodnem delu zbirke. Te *Molitve* v resnici sodijo med najbolj dovršene, najbolj jasno opredeljene in nasploh kvalitetne pesmi, kar jih je Preželj doslej napisal, morda celo med najboljše pesmi, kar jih je bilo v zadnjih letih napisanih na to temo. O drugih pesmih tega cikla bi rad povedal samo to, da so precej nejasne, neizčiščene, da je v njih preveč močno čutiti razne tuje vplive (Lorca, v pesmi *Melanholija št. 1*, Dylan Thomas v pesmi *Hvalni psalm XI*). Res je, da je te vplive, kakor tudi vpliv svetopisemskega načina izražanja, da tipično eliotovskih obravnave določene snovi niti ne omenjam, najti tudi kasneje v številnih drugih pesmih, le da v njih ni več tako izrazit. Takšne, mnogo bolj izvirne, vsebinsko izredno sugestivne in izpovedno plastične, so poleg *Molitev* tudi mnoge izmed pesmi, zbrane v preostalih dveh, na prikazovanju krute vsakodnevne pojavnosti sveta in človekovega, se pravi, pesnikovega oziroma posameznikovega mesta v njem, osnovanih razdelkih z naslovoma ROMAR in DOBER DAN VSEM. Kljub očitnemu pesimizmu teh pesmi, ki se stopnjujejo od spoznav, kako nična so pravzaprav mnogoteri prizadevanja (»Nikoli, nikoli nas ne spuste obzorja. / V njihovih pesteh smo za vedno potisnjeni navzdol. / ... / Rad

bi se videl podnevi, ko ni krvi, ko ni peči, / ko ni norih obrazov, oblepljenih z biči.« itd. v pesmi *Molitve*), kako zapuščena in nespametna se ob soočenju s svetom realnosti nenadoma kažejo najlepša čustva, najčistejša hrepenenja, mimo, vsaj navidezne, vdanosti v razmere, kakršne so, podane predvsem v pesmih, v katerih pesnik postavlja nasproti nečloveškemu trušču in pehanju za prestiž pristnost, umirjenost, včasih nostalgčno lepoto narave (*Osamljeni romar, Prizor iz samote, Ravnina*) pa do občutja popolnega obupa — kljub temu, vse bolj tragično obarvani viziji, je v pesmih čutiti tolikšno življenjsko trmo, takšen krčevit in hkrati umetniško trden, človeško vztrajen upor, da končni vtis, ki ga pustijo te pesmi v bralcu, učinkuje prej optimistično kot pa pesimistično, tako izrazito vitalna je njihova izpoved.

Poleg že omenjenih pesmi te vrste se posebno odlikujejo tudi pesmi *Večeri minljivosti, Sanje ob morju, Vstajanje* — pesem kljub svoji občasni neenotnosti in očitnem zgledovanju pri T. S. Eliotu, predstavlja nenavadno prepričljivo pesniško podobo — še bolj dognani pa sta nemara pesmi *Iskanje in Trpljenje in običajne oblike smrti*, v katerih tako pesnikova bridkost kot njegova človečanska zavzetost dosežeta vrhunec. Od preostalih pesmi naj omenim še *Pogreb*, ki pa tu in tam zazveni nekoliko ponarejeno (pesem bi lahko označili tudi kot malce nespretno koketiranje z modo politične satiričnosti), in pa zaključno pesem zbirke z naslovom *Sence kraguljev*, ki pa je, podobno kot začetna pesem, ob vsej svoji slikovitosti očitno nastala pod vplivom Lorce.

Mart Ogen

GLOSE

PO GOSTOVANJU

V oktobru letošnjega leta je ljubljanska Drama gostovala v Sovjetski zvezi, v Rigi in Moskvi, kar s tremi deli; od teh sta bili dve slovenski in eno iz evropske klasike. O gostovanju so poročevalci poročali sicer skopo, vendar izrazito. Njihova poročila niso govorila o kakem posebnem odmevu, učinkovitosti in s tem tudi o uspehu gostovanja. Toda opazovalcu, ki sodi samo od daleč, je o upravičenosti takšnih poročil težko soditi. Vsi vemo, da so člani gledališke hiše ob gostovanju na tujem bolj optimistični in da ponavadi vidijo v njem več dobrega kot slabega; obenem je naravno, da poročevalci, ki spremljajo ansambel, ne delijo vseh njegovih občutkov in da se pogosteje nagibljejo k bolj kritičnim, če že ne kar malodušnim vtisom.

Toda vse to je navsezadnje stvar prizadetih, stvar celotne slovenske javnosti pa je razmisliti o širših vidikih problema. Gostovanje v Sovjetski zvezi ni bilo prvo podobnih gostovanj, saj so bila pred njim že druga, včasih z boljšim, včasih s slabšim rezultatom. Vsa pa kažejo, da ta gostovanja niso samo stvar ansambla, ampak vse slovenske javnosti, saj se z njimi meri upravičenost in učinkovitost slovenske kulture v najširšem evropskem, če že ne svetovnem prostoru. Praviloma gre pri tem za srečanje slovenske kulture, s tem pa tudi družbe in njenih duhovno socialnih tradicij s popolnoma drugačnimi socialnimi in kulturnimi okolji. Uspešnost ali neuspešnost takšnega srečanja pokaže, kje pravzaprav Slovenci v svetovnem dogajanju stojimo — ali smo v središču duhovnih in socialnih prizadevanj ali pa na njihovem pro-